

13. Schweitzer, N. J. (2007). The CSI Effect: Popular Fiction About Forensic Science Affects Public Expectations About Real Forensic Science. *Jurimetrics*.
14. Sensationalism: Murder, Mayhem, Mudslinging, Scandals, and Disasters in 19th Century (2013). Ed. by David B. Sachsman, David W. Bulla. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
15. Surette, R., Otto, Ch. A test of a crime and justice infotainment measure. *Journal of Criminal Justice*. (2002).
16. Surette, R. Media, Crime and Criminal Justice. (2011). 11th edn. Belmont, CA: Wadsworth Gengage Learning.
17. Surette, R. (2015). Performance Crime and Justice. *Current Issues in Criminal Justice*. URL : <http://www.austlii.edu.au/au/journals/CICrimJust/2015/21.html>.
18. Turvey, Brent E. (2012). *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioral Evidence Analysis*. Fourth Edn. Burlington, MA; San Diego, CA: Academic Press.

ILLUSTRATION MATERIAL REFERENCE LIST

19. EAC – Sifakis C. The Encyclopedia of American Crime: Facts on File Crime Library Nov 2000. 1015 p. URL : <http://pdfmobiobook.com/security-related/157316-the-encyclopedia-of-american-crime-facts-on-file.html>.
20. CST – Chicago Sun-Times. URL : <http://chicago.suntimes.com>.
21. DP – The Denver Post. URL : <http://www.denverpost.com>.
22. Hubpages. URL : <http://hubpages.com/entertainment/All-About-Al-Capone>.
23. Wikiquote. URL : <https://en.wikiquote.org>.
24. WP – The Washington Post. URL : <https://www.washingtonpost.com>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Олійник – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький.

Наукові інтереси: лінгвоконцептологія, юридична лінгвістика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Oksana Oliinyk – Candidate of Science in Philology (PhD), senior instructor of the Chair of Translation, Applied and General Linguistics, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi.

Scientific interests: linguistic conceptology, legal linguistics.

УДК 81-119'37:811.112.2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНЦЕПТУ «МАЧТ» У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Олеся СКЛЯРЕНКО (Переяслав-Хмельницький, Україна)

e-mail: lesiaskliarenko82@gmail.com

СКЛЯРЕНКО Олеся. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНЦЕПТУ «МАЧТ» У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Стаття розглядає особливості функціонування концепту «МАЧТ» у німецькомовній лінгвокультурі. Здійснено аналіз лексикографічної об'єктивації назви концепту лексеми «Macht», яка вказує на ряд особливостей концептуального осмислення досліджуваного ментального утворення в німецькомовній лінгвокультурі. Наведені у статті факти дозволяють стверджувати, що модель утворення композитів із дериваційним елементом – macht є продуктивною для німецькомовного лінгвального простору та вказує на семантичну актуальність та високу рекурентність відповідного ментального утворення у концептуальній картині світу.

Ключові слова: лексема, семантика, концепт, влада, німецькомовна лінгвокультура, атрибутивні та предикативні зв'язки.

SKLIARENKO Olesia. FUNCTIONING PECULIARITIES OF CONCEPT "MACHT" IN GERMAN SPEAKING LINGUISTIC CULTURE

The article reveals some peculiarities of concept «MACHT» functioning in German speaking linguistic culture. The analyses of lexicographic objectification of the name of the concept «MACHT», which points to some peculiarities chain in conceptual way of thinking of the studied mental unit in German cultural studies has been done. The given facts let us suggest, that the model of composites forming with derivative element – macht are productive for German lingual environment and point to their semantic actuality and high recurrence of the given mental unit in conceptual world picture. Lexical and semantic connections of concept verbalizer «MACHT» of the lexem «Macht», which were analyzed in the proposed article point to the polisemantic structure of the actual word. Collocational analyses has shown, that semantic peculiarities of function of concept «MACHT» are actually in the word, which is its name – «Macht» and are mostly used in connection with attributes and predicates. The collocation quantity with the lexemes proves that there are some actual language collocations, where the analyzed lexeme is used in communicative area. It was established, that among the main verbalizers of the concept «MACHT» phraseological units are rather wide spread. These phraseological units objectivize all main concept slots, such as «Action», «Object of Power» and «Subject of Power». Besides we have come to conclusion, that the phraseological corpus on concept «MACHT» verbalizers are framed into one separate cognitive area, which closely correlates with sub frame «Power in state and political sphere», because along the borders of this cognitive frame slots «To get the Power», «Act Power», « There is no Need to Use Power», «Subject of Power» are keep current. As a conclusion we may say, that he proposed study establishes, that through semantic, paradigmatic, syntagmatic and phraseological collocations of the concept lexeme «Macht» athe whole chain of cognitive characteristics of the mental unit may be actualized. They point to the fact, that these mental units are relevant in German world picture and in the same way of the complete German nation.

Key words: lexeme, semantic, concept, power, German cultural study, attributive and predicative connections.

Вступ. У зв'язку з домінуванням когнітивно-дискурсивної парадигми мова розглядається як важливий механізм відтворення об'єктивних реалій навколишньої дійсності

в концептуальній системі людини, яка є її основним продуцентом та користувачем. Влада як вагома універсальна форма взаємовідносин передбачає фіксацію в семіотичних знакових системах, а відтак фіксується засобами мовного вираження.

Таким чином, вбачаємо **актуальним** дослідження особливостей функціонування концепту «МАСНТ» у німецькомовній лінгвокультурі, адже владні відносини як одна із ключових форм соціальних інтеракцій у суспільстві залишаються у центрі уваги гуманітарних та соціальних наук. Однак семантичні особливості функціонування цього лінгвокультурного концепту, наскільки нам відомо, ще не бралися до уваги.

Постановка проблеми та аналіз попередніх досліджень і публікацій. Владні відносини як предмет дослідження не нові для науки. Влада вивчалася як у філософії, політології, соціології, психології, так і в лінгвістиці, – оформившись, зрештою, в самостійну наукову галузь – кратологію. Влада як предмет лінгвістичних досліджень розглядається переважно в двох аспектах: як мова влади вивчається в межах риторики та політичної лінгвістики, а також як ментальна одиниця, яка акумулює знання про певну форму суспільних інтеракцій, які визначаються як «владні взаємовідносини», але до тепер семантичні особливості функціонування концепту «МАСНТ» у німецькій лінгвокультурі ще не ставали об'єктом досліджень.

Таким чином, **метою** цієї студії є встановлення семантичних особливостей функціонування концепту «МАСНТ» у німецькомовній лінгвокультурній картині світу. **Завдання** ж вбачається у визначенні семантичних особливостей концептуалізації владних відносин у межах функціонування німецькомовної словотвірної парадигми.

Методи та методики дослідження. Для досягнення поставленої мети у поданій статті домінантним виступає метод інтерпретації словникових дефініцій для визначення особливостей функціонування концепту «МАСНТ», метод аналізу безпосередніх складників, а також метод компонентного аналізу для встановлення семантичного прототипу концепту «МАСНТ».

Результати та дискусії. Мовна одиниця «Macht» виступає як стилістично та емоційно нейтральна, уживана назва концепту «МАСНТ» в німецькій мовній картині світу. Основною назвою досліджуваного концепту в німецькій мовній картині світу ми вважаємо лексему «Macht». Вона повністю задовольняє вимоги до ключового слова однойменного концепту як найбільш уживана, узагальнена за своєю семантикою, стилістично нейтральна вербальна одиниця [2, с. 177–178]. Через лексико-семантичні, парадигматичні та синтагматичні аспекти ключового слова-репрезентата концепту «МАСНТ» відтворюються особливості концептуалізації владних відносин у концептосфері німецького народу.

Лексико-семантичні зв'язки вербалізатора концепту «МАСНТ» лексеми «Macht» вказують на полісемантичну структуру відповідного слова, яке має за даними різних словників від 2 до 5 лексичних значень. У 10-томному словнику Duden наводяться такі значення лексеми «Macht» [6]: 1) «сукупність засобів і сил, якими наділений хтось чи щось по відношенню до когось чи чогось іншого, вплив»; 2) «щось, що виступає як особлива, таємнича силою або має її»; 3) «пов'язані з політичним, суспільним або громадським становищем повноваження, можливість чи свобода визначати поведінку людей чи відносини, здійснювати керівництво»; 4) «політично та економічно впливова держава»; «владна, впливова група чи клас осіб»; 5) застаріле: «війська, армія». Досліджувана лексема в словнику Duden осмислюється, по-перше, за джерелами влади як особистого, так і структурного типів: «сукупність засобів і сил», «повноваження, можливість, свобода»; по-друге, за суб'єктом здійснення влади: «таємнича сила», «держава», «військо»; по-третє, за соціоцентричним результатом: «визначення поведінки об'єкта». У п'ятому лексичному значенні відтворено також насильство як метод здійснення владних повноважень. У цій словниковій статті акцентуються суспільна та несупільна сфери владних взаємодій.

Згідно з Електронним словником німецької мови ХХ століття (DWDS) лексема-вербалізатор досліджуваного концепту «МАСНТ» наділяється чотирма основними значеннями [7]: 1) «панування людей над людьми», деталізоване значеннями «панування одного класу над іншим класом або прошарком, державна влада» та «повноваження розпоряджатися чимось або кимось»; 2) «міць, сила», наприклад: die Macht des Anpralls, der

Wassermassen; die Macht der Liebe, des Glaubens; 3) «політично та економічно впливова держава»; 4) «створена уявою людини істота, таємнича сила». Як видно із наведених значень, смисл «влада як панування» (Herrschaft) вважається основним. Згідно зі словником Duden слово «Herrschaft» визначається як «право та влада керувати кимось». Тобто значення «влада як панування» концептуалізується у зв'язку із наявними структурними джерелами здійснення владного впливу. Окрім того, влада ототожнюється також із силою як виявом особистих джерел влади та уподібнюється її суб'єктам – таємничій істоті та державі. У наведених визначеннях фіксуються суспільна та несупільна сфери реалізації владних відносин.

Виділені синонімічні ряди ключової назви концепту лексеми «Macht» об'єктивують відповідні слоти фреймової моделі концепту «МАСНТ». Слот «Суб'єкт влади» розширюється номінаціями учасників-суб'єктів влади: «Verwaltung» («адміністрація»), «Führung» («керівні особи»), «Leitung» («керівництво»), «Behörde» («орган влади»), «Regierung» («уряд»), «Vorstand» («правління, президіум»), «Obrigkeit» («керівництво»), «Administration» («адміністрація»).

Слот «Джерела влади» в синонімічних рядах деталізується двома типами особистих якостей суб'єкта влади. Слова «Kraft» («міць»), «Stärke» («сила»), «Gewalt» («сила»), «Können» («навички»), «Vermögen» («вміння»), «Wucht» (могутність), «Fähigkeit» («здатність»), «Power» («сила»), «Force» («міць») об'єктивують у першу чергу фізичні якості суб'єкта влади. У словнику синонімів німецької мови (Bertelsmann, 1998: 427) слот «Джерела влади» розширюється також за рахунок виокремлення основних персональних якостей суб'єкта, пов'язаних із його взаємодією з іншими особами в процесі розгортання суспільних владних відносин, основними серед них визначаються такі: «Autorität» («авторитет»), «Durchsetzungsvermögen» («наполегливість»), «Ausstrahlungskraft» («сила дії»), «Charisma» («харизма»), «Wirkungsvermögen» («вміння впливати»), «Durchsetzungskraft» («наполегливість»).

Слот «Структурні джерела влади» репрезентований такими синонімами: «Befugnis» («повноваження»), «Recht» («право»), «Berechtigung» («право, повноваження»), «Bevollmächtigung» («повноваження»), «Ermächtigung» («повноваження»), «Zuständigkeit» («компетенція»), «Vollmacht» («доручення»), «Befehlsgewalt» («компетенція»), «Machtposition» («владна посада»), які співвідносять можливість визначати поведінку з конкретними набутими обов'язками уповноваженого суб'єкта здійснювати владу.

Розширення концептуального осмислення передбачено і для слоту «Егоцентричний вплив влади» вузла «Результат влади». У синонімічному ряді слово «Macht» отримує оцінні характеристики, серед яких «Achtung» («увага»), «Ansehen» («повага»), «Prestige» («престиж»), «Geltung» («значимість»), «Gewicht» («вагомість»), «Autorität» («авторитет, престиж»), «Ehre» («честь»), «Ruhm» («слава»), «Gnade» («милість»), «Massgeblichkeit» («авторитетність») [5], які визначають владу як значущу, престижну взаємодію, що робить суб'єкта відомою, соціально вагомою особою. Егоцентричне використання влади, пов'язане з наданням суб'єкту особливого привілейованого статусу, відтворено також у синонімічному ряді зі спільною семою «перевага, домінування», зокрема: «Dominanz» («домінування»), «Allmacht» («всесилля»), «Hegemonie» («гегемонія»), «Vorherrschaft» («панування»), «Vormacht» («панування»), «Vormachtstellung» («панівне становище»), «Primat» («першість»), «Vorgangstellung» («переважаюче становище»), «Übergewicht» («перевага»), «Überlegenheit» («перевага»), «Oberhoheit» («верховенство»), «Übermacht» («перевага»), «Machtstellung» («владна позиція»).

Аналіз синонімів та симілярів ключової назви досліджуваного концепту дає змогу встановити ряд культурно специфічних аспектів ментального освоєння владних відносин у німецькій лінгвокультурі. Передусім концептуалізація влади визначається існуванням значної кількості синонімів-гіперонімів в межах номінативного поля концепту «МАСНТ». По-друге, концептуальне осмислення влади специфікується через номінації владних відносин за певними сферами їх поширення, які корелюють із виділеними субфреймами. Ці особливості вказують на відсутність смислової єдності у ядрі концепту «МАСНТ» за рахунок існування численних родово-видових модифікацій владних відносин у німецькій мовній

картині світу. Важливо також зазначити, що концептуалізація влади відбувається за рахунок розширення слотів фреймової моделі концепту, зокрема, слотів «Суб'єкт влади», «Джерела влади», «Результат влади». Відтак, концепт «МАСНТ» доповнюється важливими смислами: влада ототожнюється із її суб'єктом; особисті джерела влади представлені фізичними (сила) та моральними (наполегливість) якостями її суб'єкта; структурні джерела влади визначаються посадовими повноваженнями; результат влади осмислюється в першу чергу з позиції її суб'єкта, якому вона забезпечує соціальну значущість та домінування в суспільстві, що корелює зі сформульованим у науковій картині світу підходом «power over».

На основі дослідження антонімів назви концепту було доповнено особливості концептуалізації влади в німецькій лінгвокультурі. Ключове слово концепту лексема «Macht» формує парадигматичні зв'язки в межах щонайменше трьох антонімичних рядів. По-перше, слово «Macht» протиставляється антонімичному ряду «Ohnmacht» («безсилля»), «Schwäche» («слабкість»), «Machtlosigkeit» («безсилля, безвладдя»), «Unmöglichkeit zu handeln» («неможливість діяти») [8]. Антонімичне значення актуалізує один зі слотів досліджуваного концепту «Особисті джерела влади». Окрім того, в межах антонімичного ряду «Anarchie» («анархія»), «Durcheinander» («суперечка»), «Gewirt» («плутанина»), «Konfusion» («замішання»), «Unordnung» («безлад»), «Verwirrung» («збентеження»), «Wirnis» («сумбур»), «Wirrsal» («безладдя»), «Klüngel» («безлад»), «Chaos» («хаос») владні відносини концептуалізуються носієм німецької лінгвокультури за очікуваним конструктивним соціоцентричним результатом реалізації влади, який об'єктивується в слоті «Результат здійснення влади». По-друге, концептуалізація влади в антонімичному ряді здійснюється через суб'єкта влади: «Gegenmacht» («супротивник»). Отже, антонімичні зв'язки назви концепту об'єктивують осмислення влади як конструктивної взаємодії, через ототожнення влади з її суб'єктом та визначення особистих джерел влади.

За лексикографічними джерелами ключова назва досліджуваного концепту слово «Macht» виступає гіпонімом до понять двох груп: «Herrschaft», «Kraft» та «Gruppe», «Wesen». Лексеми «Herrschaft» та «Kraft» активують семантичне значення «здатність, сила впливати, діяти на когось або щось», яке відображено в межах родової семи «Ресурсність». Натомість слова «Gruppe» та «Wesen» об'єктивують видову сему «Суспільна взаємодія», яка виокремлюється в межах секційного підходу до розгляду поняття «влада» / «Macht» [7].

Таким чином, гіпо-гіперонімичні зв'язки лексеми «Macht» вказують на концептуалізацію влади представниками німецької лінгвокультури за її джерелами та суб'єктом. Оказіональні ознаки, пов'язані з владою як суспільним феноменом (макрофрейм 1) та використанням насильства для її здійснення, засвідчують актуальність парадигми «power over» в процесі ментального осмислення влади в досліджуваній мовній картині світу.

Серед основних вербалізаторів концепту «МАСНТ» широко представлені також фразеологічні одиниці. У фразеологізмах вербально об'єктивуються всі основні слоти вузлів «Дія», «Об'єкт влади» та «Суб'єкт влади». Концептуалізація влади у фразеологічних одиницях характеризується актуалізацією таких слотів вузла «Дія» як: «Прагнення влади» (nach dem Purpur streben), «Отримання влади» (das Heft in die Hand nehmen, das Heft ergreifen / in die Hand nehmen), «Здійснення влади» (доповнено когнітивною квантитативною ознакою «мати багато влади»: alle Karten in der Hand haben, am längeren Hebel sitzen, einen langen Arm haben), «Використовувати владу», зокрема, слот «Підпорядковувати владі» (unter seine Botmäßigkeit bringen [zwingen], an der Leine haben, im [in] Bann halten, im Zaume halten), «Втратити владу» (das Heft aus der Hand reißen [drehen, nehmen], Boden verlieren, jmdm. das Heft aus der Hand nehmen / winden), «Підпорядковуватися владі» (nach j-s. Pfeife tanzen, nach seiner Geige tanzen, unter dem Zepter sein, in Hand stehen), – а також вузла «Суб'єкт влади» (starke Hand, starker Arm).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, через семантичні, парадигматичні, синтагматичні, фразеологічні зв'язки ключової назви концепту лексеми «Macht» актуалізується або потенційно може актуалізуватися ряд когнітивних ознак ментального утворення, які виступають релевантними в мовній картині світу німецького народу.

Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому компаративному вивченні особливостей функціонування концепту «МАСХТ» у німецькомовній та англомовній картині світу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гайдученко Л. В. Дериваційне поле концепту Macht (влада) в німецькомовній картині світу / Л. В. Гайдученко // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Зб. наук. праць. / Київ. нац. ун-т. ім. Тараса Шевченка. – К. : Логос, 2008. – Вип. 13. – С. 74–80.
2. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Москва : АСТ : Восток-Запад, 2007. – 314 с.
3. Bertelsmann Lexikon in 15 Bänden / Verlagsgruppe Bertelsmann.– Gütersloh : Bertelsmann Lexikothek Verlag, 1993. – Band 9. – 399 S.
4. Bertelsmann. Synonymwörterbuch. Sinnverwandte Wörter / Redaktion : S. Grosser, C. Hemkendreis. – [völlig neu bearbeitet]. – Gütersloh : Bertelsmann Verlag, 1998. – 712 S.
5. Deutscher Wortschatz–Portal. Universität Leipzig [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.wortschatz.uni-leipzig.de.
6. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache. – 10 Bände. – [Електронний ресурс] – <https://www.duden.de/woerterbuch>
7. DWDS : Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. – [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.dwds.de/woerterbuch.
8. Müller W. Das Gegenwart-Wörterbuch. Ein Kontrastwörterbuch mit Gebrauchshinweisen / Wolfgang Müller. – Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2000. – 580 S.
9. Wahrig. Deutsches Wörterbuch / hrg. von Dr. R. Wahrig-Burfeind. – Gütersloh : Bertelsmann Lexikon Verlag, 1994.– 1824 S.

REFERENCES

1. Gaiduchenko, L.V. (2008) Deryvatsiine pole konceptu Macht (vlada) v nimezkomovnij kartyni svitu [Derivation area of concept Macht (power) in German world picture]. Problemy semantyky, pragmatyky ta kognityvnoi lingvistyky – Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics, 13, 74 – 80 [in Ukrainian].
2. Popova, S.D., & Stermin I.A. (2007). Kognitivnaia lingvistika [Cognitive Linguistics]. Moskva: AST. Vostok-Zapad. 314 s. [in Russian].
3. Verlagsgruppe Bertelsmann. (1993). Bertelsmann Lexikon in 15 Bänden. Gütersloh: Bertelsmann Lexikothek Verlag.
4. Bertelsmann. Synonymwörterbuch. Sinnverwandte Wörter. (1998). Gütersloh: Bertelsmann Verlag.
5. Deutscher Wortschatz–Portal. [wortschatz.uni-leipzig.de](http://www.wortschatz.uni-leipzig.de). Retrieved from <http://www.wortschatz.uni-leipzig.de> [in German].
6. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache. [duden.de/woerterbuch](http://www.duden.de/woerterbuch). Retrieved from <http://www.duden.de/woerterbuch> [in German].
7. DWDS: Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. [dwds.de/woerterbuch](http://www.dwds.de/woerterbuch). Retrieved from <http://www.dwds.de/woerterbuch> [in German].
8. Müller, W. (2000). Das Gegenwart-Wörterbuch. Ein Kontrastwörterbuch mit Gebrauchshinweisen. Berlin, New York: Walter de Gruyter [in German].
9. Wahrig. Deutsches Wörterbuch. (1994). Gütersloh: Bertelsmann Lexikon Verlag.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олеся Скляренко – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Наукові інтереси: дослідження лінгвістики тексту, стилістика німецької мови, когнітивна лінгвістика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Olesia Skliarenko – Ph. D. in Philology, Associative Professor of the Chair for Foreign Philology, Translation and Methodology of Education of SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical Grigorii Skovoroda University».

Scientific Interests: Researches in Text Linguistics, Stylistic of German, Cognitive Linguistics.

УДК 8.11.111'276.6.001.4

**ОСОБЕННОСТИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ КОНЦЕПТА «ЭВРИСТИКА»
В НАУЧНОЙ И «НАИВНОЙ» КАРТИНАХ МИРА
(МЕЖЪЯЗЫКОВОЙ АСПЕКТ)**

Раиса СТЕВАНОВИЧ (Николаев, Украина)

e-mail: stevanovich77@gmail.com

СТЕВАНОВИЧ Раиса. ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ЕВРИСТИКА» В НАУЧНІЙ І «НАІВНІЙ» КАРТИНАХ СВІТУ (МІЖМОВНИЙ АСПЕКТ)

У поданій статті досліджується концепт «евристика» та його вираження в науковій та «наївній» мовних картинах світу. Опис концепту «евристика» відбувається на основі виявлення при знаків, які складають внутрішню структуру даного